

HERONTWIKKELING FORT RUIGENHOEK

Fred Mijnten

Het Fort aan de Ruigenhoeksedijk (Fort Ruigenhoek) in De Bilt is sinds 1997 in beheer en eigendom van Staatsbosbeheer (SBB). SBB was tot 1998 een ministerie-ele dienst maar is per 1 januari 1998 een rechtspersoon ingesteld per wet. Voor circa 60% van haar jaarlijkse omzet was SBB afhankelijk van budget vanuit het ministerie van LNV. De omvang van de bezuinigingen vanuit het nieuwe ministerie van EL&I op SBB door het kabinet Rutte is nog onduidelijk. Fort Ruigenhoek zelf is niet ingetekend als Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het aangrenzende moerasbos ten westen en de schraallanden ten noordwesten ervan wel. Fort Ruigenhoek en omgeving valt onder twee Nationale Landschappen, te weten: Groene Hart en Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW).

Fort Ruigenhoek - Bert van Dijk

Missie en visie

De missie van SBB is de kwaliteit van een groene leefomgeving voor mens, plant en dier te waarborgen. Dit doet SBB door een blijvende relatie tussen mens en natuur te stimuleren, voor nu en toekomstige generaties. De mens is onderdeel van natuur en landschap volgens de visie. SBB kiest voor natuur die meerdere functies vervult en waarmee ze meerdere doelstellingen kunnen realiseren. Het recreatiebeleid stemt SBB af op de wensen vanuit de samenleving. Vanuit de visie is een van de doelstellingen natuurbeleving en recreatie. "Staatsbosbeheer wil een goede gastheer zijn, iedereen is bij ons van harte welkom. Ook mensen die minder dan gemiddeld interesse hebben in natuur en landschap. We brengen 'buiten' zo dicht mogelijk bij mensen op een manier die hen aanspreekt. Van natuurexcursies tot en met faciliteiten voor picknicken of sport of andere vormen van recreatie." De gemeente De Bilt - waarin Fort Ruigenhoek ligt - heeft ondermeer als

beleid cultuurhistorische locaties een (culturele) bestemming te geven. Daarnaast is in het gemeentelijk beleid vastgelegd de forten en werken van de NHW meer zichtbaar te maken.

Fort Ruigenhoek is onderdeel van de NHW. Van deze linie is SBB met 15 forten de grootste beheerder. SBB wil het cultuurhistorisch erfgoed bewaren en toegankelijk maken voor publiek. SBB heeft momenteel de leiding om samen met gemeente De Bilt, de provincie Utrecht en Projectbureau NHW de herontwikkeling te realiseren. Deze initiatiefnemers willen verkenningen naar gewenste ontwikkelingen, technische mogelijkheden en bijpassende financiële consequenties. Hiervoor zijn twee bijeenkomsten geweest met omwonenden en belanghebbenden/exploitanten. Het bureau LAgrouP en bureau SLA begeleidde deze bijeenkomsten. Op 22 september 2010 zijn ideeën verzameld en deze zijn op 23 november 2010 in zes scenario's gepresenteerd. Het rapport van deze eerste verkenning en de zes scenario's zijn te vinden op: www.staatsbosbeheer.nl/fortruigenhoeksedijk.

Doel herontwikkeling Fort Ruigenhoek

De ontwikkeling van het fort dient plaats te vinden op een dusdanige wijze dat de huidige natuur en landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten behouden blijven en waar mogelijk versterkt worden. Doel van de initiatiefnemers is het versterken van sommige bestaande functies en het creëren van nieuwe functies op Fort Ruigenhoek, waardoor de aanwezige cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van het fort behouden en versterkt kunnen worden en het fort voor een breed publiek wordt ontsloten. Bezoekers van het fort mogen uitgedaagd worden om het aangrenzend Gagelbos (Staatsbosbeheer) en de Ruigenhoekse Polder (Recreatieschap Stichtse Groenlanden) te bezoeken. En ook andersom; recreanten in de aangrenzende gebieden zijn op het fort ook van harte welkom.

Natuurwaarden

De huidige natuurwaarden zijn:

- Korst- en bladmossen: op met name de groepsschuilplaatsen die door bomen beschadwd worden, groeien bijzondere korstmossen. Bij de laatste inventarisatie in 2009 zijn er 99 soorten korstmossen gevonden op het fortterrein, waaronder het zeer zeldzame "spiraalkorst".
- Vaatplanten: geïnventariseerd in 2010. De Rode Lijstsoort goudhaver groeit op een zuidelijke zandhelling grenzend aan de fortgracht ten zuidwesten van het bomvrije wachtgebouw. Een kruidvlier groeit aan de buitenkant van de fortgracht in de zuidwesthoek.
- Vissen: in de fortgracht zijn geen bijzondere soorten gevonden.
- Reptielen en amfibieën: de ringslang komt voor.
- Dagvlinders en libellen: de libellen die op het fort voorkomen, zijn algemene soorten. Van de dagvlinders zijn zwartsprietdikkopje, kleine vuurvlinder, bruin zandoogje en argusvlinder op het fort aanwezig. Van de nachtvlinders is de St. Jacobsvlinder algemeen.
- Zoogdieren: sinds september 2010 is er een dassenburcht bewoond door minstens één paar dassen. In de winter 2009/2010 hebben enkele dwerg- en grootoorvleermuizen in het bomvrije wachtgebouw overwinterd.

- Vogels: in de bomen op het fort is een kleine kolonie blauwe reigers. In de wal van de fortgracht broedt al jaren een paartje ijsvogel. Een extern onderzoeksbureau wordt gevraagd advies uit te brengen in het kader van de Flora- en Faunawet (FFW) over de gebruiksmogelijkheden van het fort en de mogelijke openstelling voor wandelaars van het beheerpad langs het moerasbos en de schraallanden.

Das - Jan van der Greef

Uitgangspunten

Bij de herontwikkeling wordt gebruik gemaakt van het advies van derden om aan de eisen van de FFW te voldoen en zo mogelijk de natuurwaarden te versterken. Als andere randvoorwaarde geldt dat de jaarlijkse opbrengsten gelijk moeten zijn aan of hoger dan de kosten van de investering en het onderhoud van het fort en directe omgeving. De herontwikkeling is geen doel op zich maar slechts een middel om het fort in goede staat te behouden.

Het beleid van gemeente De Bilt wil graag culturele activiteiten mogelijk maken op het fort - met respect voor het cultureel erfgoed - voor een breed, ook bovenlokaal publiek. Vanuit landschap gezien dienen de zichtlijnen vanaf Utrecht richting het veenweidegebied in stand te blijven, evenals groene verbindingen met de stad Utrecht. Een of meerdere schootvelden moeten zichtbaar zijn. De recreant is op minstens 150 dagen per jaar welkom op het fort, eventueel tegen betaling. Voor de recreant dient het fort een aanvulling te zijn op het Gagelbos en de Ruigenhoekse Polder en visa versa. De omwonenden mogen maar beperkt overlast hebben van de herontwikkeling.

Vervolg

Begin 2011 krijgt een bureau opdracht vanuit de onderdelen van de zes scenario's een aantal modelmatige financiële berekeningen te maken. Hierin wordt het benodigde investeringsbedrag zichtbaar naast de jaarlijkse kosten en verwachte opbrengsten. Gebaseerd op modelmatig financieel haalbare scenario's krijgt ook een ecologisch onderzoeksbureau de opdracht de consequenties in het kader van de FFW in beeld te brengen. De uitwerkingen hiervan worden dan voor de zomer 2011 met omwonenden/belangstellenden besproken. Op basis van de dan te kiezen definitieve "business case" worden in de loop van 2011 passende ontwikkelaars, ondernemers en financiers gezocht. Afhankelijk van hoe snel men het eens kan worden en wanneer de benodigde vergunningen binnen zijn, zullen de werkzaamheden aan het fort ergens in 2012 starten. Vóór de aanvang van deze werkzaamheden wordt wederom een informatiebijeenkomst gehouden. Hopelijk zal de heropening van Fort Ruigenhoek eind 2013 of begin 2014 plaatsvinden.

Openstelling 2011

In 2011 zal het fort regelmatig geopend zijn voor het publiek, onder andere tijdens het fortopeningsweekend (16/17 april), tijdens diverse kunstactiviteiten (23 mei t/m 4 juli; zie www.kaapweb.nl) en tijdens de fortmaand (september).

Fred Mijnten, medewerker bij Staatsbosbeheer